

על מה חרבה הארץ?

הפתעה בסיסית וקריסה מערכתית בחורבן הבית

יותם הכהן

[DoAlogue](#) | [דואלוג](#)

המרד הגדול

מטבע שהנפיקו המורדים
עם הכיתוב
"ירושלים הקדושה"

- בשנת 66 לספירה החל המרד הגדול ביהודה. היהודים מרדו בשלטון הרומאי, ובראשית המרד אף נצחו במספר קרבות מרכזיים.

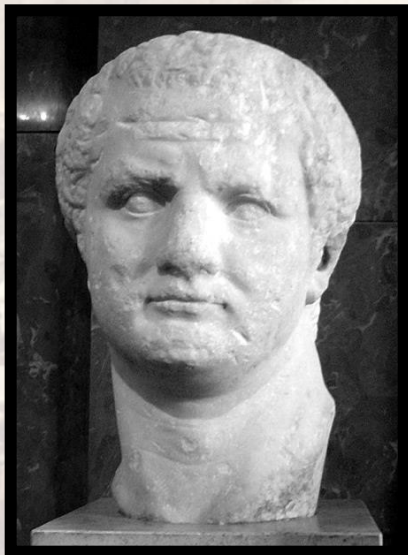
- בעקבות הנצחונות הם כוננו שלטון יהודי עצמאי ביהודה ובגליל.

- האימפריה הרומית התארגנה להכריע את המרד היהודי, ושלחה את אספסיינוס להשיב את הסדר על כנו. אספסיינוס החל במיגור מוקדי המרד בצפון (בין השאר הטיל מצור והחריב את גמלא ויודפת), לאחר מכן הגיע לאזור יהודה והטיל מצור על ירושלים.

החורבן

אספסיינוס

טיטוס

- בעקבות מות הקיסר נקרא אספסיאנוס לקיסרות, ובנו טיטוס היה זה שהכריע את ירושלים. בתשיעי בחודש אב בשנת 70 פרצו חייליו אל העיר, החריבו אותה והעלו את בית המקדש באש.
- לאחר נפילת ירושלים התפנה הצבא הרומי לטיפול במוקדי המרד האחרונים, בניהם מצדה, שנכבשה רק כשלוש שנים מאוחר יותר.

ותוצאותיו

- תוצאות המרד היו הרות אסון לעם ביהודה. מאות אלפים, יש שיאמרו שאף יותר, נהרגו. רבים הוגלו ונמכרו לעבדות.
- ההנהגה התפרקה, המוסדות המשפטיים, הדתיים, החברתיים והכלכליים נהרסו. בית המקדש וירושלים, המרכז הרוחני והפוליטי של העם, חרבו.
- השאלה הגדולה שעומדת לפיתחו של העולם היהודי היא כיצד משקמים עם, שכל מה שהיה נגוז?

ואז בא מרד בר כוכבא...

- מרד בר כוכבא פורץ כ-60 שנה לאחר המרד הגדול, בשנת 132 לספירה. גם הוא מתחיל בתרועת נצחון ליהודים, אך מסתיים בחורבן גדול אף יותר מקודמו. בשנת 136 נופלת ביתר, בירת המרד והמעוז האחרון.
- כשלוש מרד בר כוכבא הוא המסמן סופית את סוף תקופת בית ראשון ואת ראשית הגלות.
- ארץ יהודה הופכת להיות פלסטינה, ירושלים – איליה קפיטולינה, ומעט היהודים שנשארים מתקבצים בעיקר בגליל.

קובץ מדרשי החורבן

- חז"ל עוסקים בחורבן במספר רב של מקומות.
- הקובץ המקיף ביותר מרוכז במדרש הנסוב על מגילת איכה, ומכונה "איכה רבא" (כלומר מדרש איכה הגדול).
- אנחנו נעסוק בקטעים מתוך קובץ אחר המצויים בתלמוד הבבלי במסכת גיטין, אך נערכו בידי רבי יוחנן¹, חכם ארץ ישראל שחי בדורות שלאחר מרד בר כוכבא.
- הקטעים במקורם מעורבים מעברית וארמית, אנחנו נעשה שימוש בתרגום לעברית, בין השאר בעזרת עבודתו של ביאליק בספר האגדה.

1 יש לשים לב לכך שיש במדרש שתי דמויות – רבי יוחנן, העורך, ורבי יוחנן בן זכאי, דמות מרכזית בסיפור עצמו, שהוא חכם מתקופת החורבן.

לקראת המדרש – על סיבות מוסריות ואפשרויות אחרות

- במקומות רבים במסורת נמצאות סיבות מוסריות ודתיות לחורבן ולגלות. כולם יפתחו ב- "לא חרב/ה הבית/ירושלים אלא" וימשיכו:
 - **מסיבות דתיות:** "בעון ביטול תורה"; "בשביל שחללו בה את השבת"; "בשביל שביזו בה תלמידי חכמים"; "בפשעה של תורה"; "מפני שלא היה להם בושת פנים זה מזה".
 - **מסיבות מוסריות-חברתיות:** "בשביל שלא הוכיחו זה את זה"; "על שדנו בה דין תורה"; "על קלקול הדין"; "מפני שהיתה בו שנאת חנם".
 - **וכן הידוע והכולל מכולם:** "מפני שלשה דברים שהיו בו: עבודה זרה, שפיכות דמים וגלוי עריות."
- **במפתיע, אף אחת מן הסיבות הללו לא נמצאות בקובץ שלפנינו. מה אם כן מספר לנו המדרש?**

המדרש – חלק א'

פתיחה

אמר רבי יוחנן מהו (=מה משמעותו של) הכתוב: "אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה" (משלי כ"ח)? על (=בגלל) קמצא ובר קמצא חרבה ירושלים, על תרנגול ותרנגולת חרב הר המלך (איזור ביהודה). על יתד של מרכבה חרבה ביתר.

קמצא ובר קמצא

על קמצא ובר קמצא חרבה ירושלים: שהיה אדם אחד, ששם אוהבו היה קמצא, ושם שונאו – בר קמצא. כשערך סעודה, אמר למשרתו: לך והבא לי את קמצא, הלך והביא לו את בר קמצא. בא [בעל הסעודה] ומצאו [את בר קמצא] יושב. אמר לו [בעל הסעודה]: מאחר ואותו האיש (כלומר – אתה) בעל ריבו של אותו האיש (כלומר – אני, בעל הסעודה), מה את מחפש כאן? קום וצא! אמר לו: הואיל ובאתי, הניח לי ואשלם לך את דמי מה שאוכל ואשתה. – אמר לו: לא! – אמר לו: אשלם לך את דמי חצי הסעודה. – לא! – אמר לו: אשלם לך את דמי כל סעודתך – לא! תפסו בידו, הקימו והוציאו. אמר בר קמצא: מאחר והחכמים ישבו שם ולא מחו, אני מבין שנוח להם בכך. אלך ואלשין עליהם לפני המלך. הלך ואמר לקיסר: מרדו בך היהודים! – אמר לו [הקיסר]: מי יאמר? אמר לו: שלח להם קורבן ותראה אם יקריבו אותו. שלח בידיו [של בר קמצא] עגלה דשנה. לפני שהגיע עשה מום בשפתי העגלה. סברו החכמים להקריב [את העגלה] משום שלום מלכות. אמר להם רבי זכריה בן אבוקולס, [אם נעשה כן, יהיו מי ש] יאמרו: מקריבים קרבנות בעלי מום! סברו החכמים להרגו [את בר קמצא], שלא יחזור לקיסר ויספר, אמר להם רבי זכריה, יאמרו: [מי ש] מטיל מום בקדשים (=בקרבנות) יהרג! אמר רבי יוחנן: ענוותנותו של רבי זכריה בן אבוקולס, החריבה את ביתנו, ושרפה את היכלנו, והגליתנו מארצנו.

הרומאים באים

שלחו עליהם את אספסינוס קיסר. בא וצר על ירושלים שלוש שנים. היו בה שלושה עשירים: נקדימון בן גוריון, בן כלבא שבוע, ובן ציצית הכסת. [...] אחד אמר להם: אני אפרנס אותם (את יושבי ירושלים) בחיטים ובשעורים, אחד אמר להם: ביין מלח ושמן, ואחד אמר: בעצים, ושיבחו חכמים את העצים מכולם. היה להם די לעשרים ואחד שנים. [אלא ש] היו בהם אותם הבריונים. אמרו להם חכמים: נצא ונעשה שלום עמהם (עם הרומאים), ולא נתנו להם. אמרו להם: נצא ונלחם בהם, אמרו להם חכמים: לא תצליחו. עמדו [הבריונים] ושרפו את אוצרות החיטים והשעורים והיה רעב.

• המדרש – חלק ב'

רעב, מרתא בת בייתוס ורבי צדוק.

מרתא בת בייתוס היתה מעשירות ירושלים. שלחה שליח לשוק ואמרה לו: לך והבא לי סולת. עד שהלך נמכרה כל הסולת. כאשר בא, אמר לה: סולת אין, יש קמח רגיל. אמרה לו: לך הבא לי. עד שהלך - נמכר. בא ואמר לה: קמח רגיל אין, יש סובין. אמרה לו: לך תביא לי. עד שהלך נמכר. בא ואמר לה: אין סובין, יש קמח שעורים. אמרה לו: לך הבא לי. עד שהלך נמכר. היתה [מרתא בת בייתוס] יחפה, אמרה: אצא ואראה אם אמצא משהו לאכול. התיישב (=נדבק) לה גלל [צואה] בכף רגלה ומתה. קרא עליה רבן יוחנן בן זכאי את הפסוק: "הרכה בך והענוגה אשר לא נסתה כף רגלה הצג על-הארץ" (דברים כ"ח).

יש שיאמרו: גרוגרת (תאנה) של רבי צדוק [מצאה ו] אכלה, נגעלה ומתה. גרוגרת של רבי צדוק מה היא? רבי צדוק ישב ארבעים שנים בתענית (=צום) כדי שלא תחרב ירושלים. כל מה שאכל היה נראה מבחוץ. כאשר היו מבריאים אותו [מן התעניות] היו מביאים לו גרוגרות, והיה מוצץ את מימהן וזורק אותן.

בשעת מיתתה [של מרתא], הוציאה את כל זהבה וכספה, ופזרה אותם בשוק. אמרה: אלו למה לי?! וזה שנאמר: כספם בחוצות ישליכו (יחזקאל ז').

• המדרש – חלק ג'

רבי יוחנן יוצא מן החומות.

אבא סקרא היה ראש בריוני ירושלים, ואחיינו של רבן יוחנן בן זכאי. שלח לו [בן זכאי]: בוא אלי בחשאי. אמר לו: עד מתי תנהגו כך ותמיתו את כל העולם ברעב? אמר לו: מה אעשה? אם אומר להם דבר יהרגו אותי! אמר לו: מצא לי תקנה שאצא מכאן, אפשר ותהיה הצלה מועטה. אמר לו: עשה עצמך חולה, ויבוא כל העולם וישאלו בשלומך, והבא דבר מסריח הניח לצידך, ויאמרו שמתת. ויקחו אותך תלמידיך, ושלא יקח אותך איש אחר, שישים לב שאתה בחיים. עשה כן, לקח אותו רבי אליעזר מצד אחד ורבי יהושע מצד אחר. כאשר הגיעו לשער ביקשו [השומרים] לדקור אותו - אמרו להם: יאמרו [הרומאים] שדקרו את רבם! ביקשו לדחוף (=לטלטל) אותו - אמרו להו: יאמרו רבם דחפו! פתחו לו את השער ויצא. כאשר הגיע לשם, אמר [לאספסיינוס]: שלום עליך המלך שלום עליך המלך! [...] אמר לו [אספסיינוס]: בקש ממני דבר שאתן לך. אמר לו: תן לי יבנה וחכמיה, ואת שושלת רבן גמליאל, ורופאים שירפאו את רבי צדוק. הרפואה שרפאו את רבי צדוק מה היא? יום אחד השקו אותו מי סובין, למחר מים מעורבים מקמח וסובין, למחר מי קמח, עד שרווחו מעיו מעט מעט.

סיפור התרנגול והתרנגולת ויתד המרכבה.

על תרנגול ותרנגולת חרב הר המלך. שהיו נוהגים שכאשר היו מוליכים חתן וכלה היו מוציאים לפנים תרנגול ותרנגולת כדי לומר: פרו ורבו כתרנגולים. יום אחד עבר לגיון רומאי ולקח אותם מידם. נפלו עליהם [היהודים] והיכום. אמרו לקיסר: מרדו בך היהודים, עלה עליהם. על יתד של מרכבה חרבה ביתר. שהיו נוהגים שכאשר נולד תינוק שותלים ארז, וכאשר נולדת תינוקת, שותלים שיטה. ובשעת נישואיהם, קצצו אותם ועשו מהם חופה. יום אחד עברה בת הקיסר, נשבר יתד (=ציר) במרכבתה וקצצו [עבדיה] ארז ותקנוהו [למרכבה]. באו [היהודים], נפלו עליהם והיכום. באו ואמרו לקיסר: מרדו בך היהודים! עלה עליהם.

תעצרו את הרכבת:

קמצא רוצה לשנות את השם!

- המדרש איננו עוסק בסיבה מטאפיזית לחורבן, אלא בהשתלשלות הפיזית:
 - מציאות כאוטית ובלתי ניתנת לצפיה מראש
 - קמצא אחראי לחורבן, בדיוק כמו המשרת, בעל הבית, החכמים וכו'.
 - אפשר לעצור את הגלגל בכל רגע, אם רק יעשו משהו אחר (אבל גם נראה שהכל הולך לשם, אם לא יבינו מה קורה)
- לומר שיהודה חרבה בגלל בלבול שמות, בגלל תרנגולות, או בגלל גלגל רזרבי שחסר, זה להגיד **שהכל בגלל משק כנפי הפרפר**.
- אין כאן מוסר השכל מוסרי-מטאפיזי, אלא בעיה התנהלותית. **יש כאן תיאור של מערכת הנעה לקראת קריסה**.

סיפורי החורבן כמסה תפישתית

- הסיפור עוסק במערכת הנעה לקראת קריסה
- דרכן של מערכות קורסות הוא להאשים גורמים חיצוניים. ר' יוחנן, בעל הקובץ, נמנע בדיוק מהיבט זה (אין גורם חיצוני – פיזי ומטאפיזי האחראי לחורבן)
- אפילו הרומאים יוצאים בסדר, הם רק ממלאים את תפקידם... האחריות נמצאת רק בנו.
- נתבונן לרגע בסיפורים דרך פריזמה זו.

אנקדוטת וובסטר

- את תפישתו הוא מדגים בצורה יפה דרך בדיחה לשונית אמריקאית:

נח וובסטר היה הסופר והיוזם של מילוני וובסטר הידועים. וובסטר נדרש להקדיש אל כל אוננו ומרצו לעבודתו.

יום בהיר אחד תקף את וובסטר כאב ראש פתאומי. הוא שב הביתה מוקדם מהרגיל, וגילה את אשתו במיטתם המשותפת עם משרתו.

"הפתעת אותי" ("you surprised me"), הגיבה אשתו;
"הדהמת אותי" ("you astonished me") השיב לה בעלה.

- מדוע בחר וובסטר, שהיה כה רגיש למשמעותן של מילים, להשתמש במילה שונה מזו שהשתמשה בה אשתו לתיאור האירוע מנקודת המבט שלו?

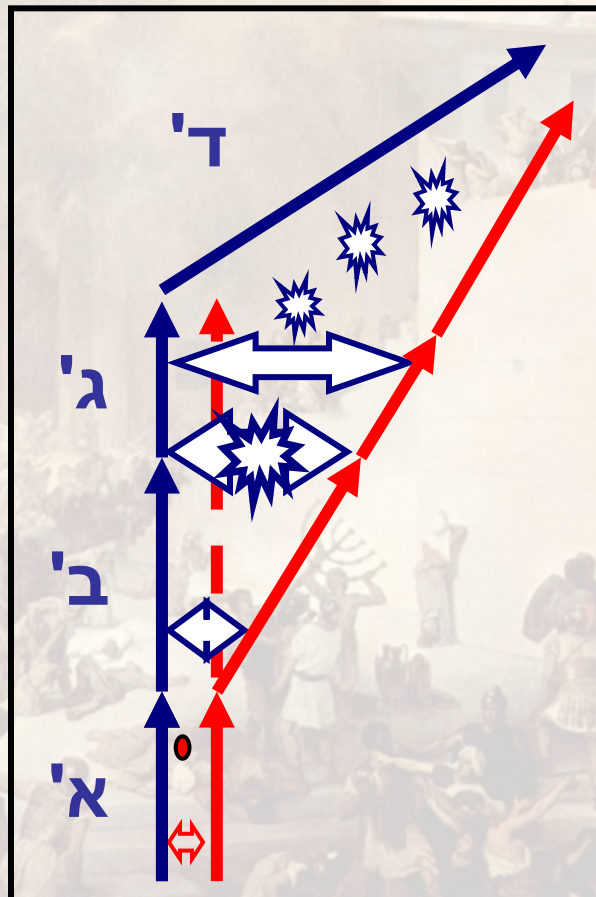
- מה ההבדל בין ההפתעה של האשה וההפתעה (או אולי – התדהמה) של נוח?

שתי ההפתעות:

- זוהי משמעותו של המושג **הפתעה בסיסית** – הפתעה החושפת מערכת מושגית שמתגלה כבלתי רלוונטית למציאות.
- ההפתעה של אשתו של **ובסטר**: הפתעה מצבית -
 - כשל באיסוף ו\או ניתוח המידע
 - הלמידה-מחדש מסתכמת ב"יתר זהירות", או שידוד מערכות האיסוף מידע.
- הפתעתו של **ובסטר**: הפתעה בסיסית -
 - ההפתעה חשפה כי מערכת המושגים שלו איננה רלוונטית
 - התופעה ערערה את כל תפיסת עולמו, כל מערכת המושגים שלו קרסה בבת אחת
 - תהליך הלמידה-מחדש חייב לתת דין וחשבון על 'המערכת המושגית המפרשת'.
- **ובסטר נדרש ללמידה בסיסית**, זו שבמהלכה נדרשת בחינה של המערכת המושגית המפרשת ותקפות המושגים דרכם אנו מפרשים את עצמנו ביחס לעולם.

מודל הלמידה וההפתעה של לניר.

לניר משרטט מודל כללי לפיו ארגונים נוטים להתנהג:

בראשית (**א'**) הארגון פועל בהתאם למציאות הזמן. התגובות והיזמות שלו הן רלוונטיות למצב.

אך מה קורה כאשר (**ב'**) המציאות שכנגד מתחילה להשתנות? בדרך כלל הארגון ימשיך לראותה ככקודם עד אשר המציאות תתנפץ על פניו (**ג'**).

יותר גרוע מכך היא העובדה שההפתעה מייצרת הכחשה – שום דבר חדש לא קרה...

רק הכרה במציאות החדשה (**ד'**) תאפשר למידה בסיסית לקראת רלוונטיות.

המודל השלם:

סיפורי החורבן כמסה תפישתית

- סיפורי החורבן הם מרתקים מאחר והם עוסקים בצורה מדהימה במערכת הנעה לקראת קריסה.
- דרכן של מערכות קורסות הוא להאשים גורמים חיצוניים. ר' יוחנן, בעל הקובץ, נמנע בדיוק מהיבט זה. אין כאן כל גורם חיצוני – פיזי ומטאפיזי האחראי לחורבן.
- אפילו הרומאים יוצאים בסדר, הם רק ממלאים את תפקידם... האחריות נמצאת רק בנו.
- נתבונן לרגע בסיפורים דרך פריזמה זו.

אינקובציה

- בר קמצא שובר את כל המסגרות והולך לעשות את מה שלא ניתן להעלות על הדעת:

אמר בר קמצא: מאחר והחכמים ישבו שם ולא מחו, אני מבין שנוח להם כך. אלך ואלשין עליהם לפני המלך. הלך ואמר לקיסר: "מרדו בך היהודים!" – אמר לו [הקיסר]: מי יאמר? אמר לו: שלח להם קורבן ותראה אם יקריבו אותו. שלח בידיו (של בר קמצא) עגלה דשנה. לפני שהגיע עשה מום בשפתי העגלה.

סברו החכמים להקריב [את העגלה] משום שלום מלכות. אמר להם רבי זכריה בן אבקולס, [אם נעשה כן, יהיו מי ש] יאמרו: מקריבים קרבנות בעלי מום! סברו החכמים להרגו [את בר קמצא], שלא יחזור לקיסר ויספר, אמר להם רבי זכריה, יאמרו: [מי ש] מטיל מום בקדשים (= בקרבנות) יהרג!

סברו החכמים להקריב (את העגלה) משום שלום מלכות. אמר להם רבי זכריה בן אבקולס, יאמרו: מקריבים קרבנות בעלי מום! סברו החכמים להרגו (את בר קמצא), שלא יחזור לקיסר ויספר, אמר להם רבי זכריה, יאמרו: [מי ש] מטיל מום בקדשים יהרג!

- המציאות שוברת חזק מאוד לכיוון בלתי צפוי וכולם מתנהגים כמימים ימימה. אף אחד לא מוכן לשנות את התפישה. האשם האמיתי כאן, הוא לא בר קמצא, אלא רבי זכריה בן אבוקלס וחכמים.

אינקובציה

שלב ב' -
אינקובציה (הבשלה)

שלב א' -
רלוונטיות

תפישת המציאות

'מציאות'

פער רלוונטיות

פער רלוונטיות

נקודת מפנה: בר
קמצא פונה לקיסר

הפתעה בסיסית והכחשה

שלחו עליהם את אספסיינוס קיסר. בא וצר על ירושלים שלוש שנים.

- ירושלים מושמת במצור לאחר שכל סביבותיה כבר חרבו. ואף על פי כן העולם כמנהגו ממשיך לנהוג:
היו בה שלושה עשירים [...] אחד אמר להם: אני אפרנס אותם בחיטים ובשעורים, אחד אמר להם: ביין מלח ושמן, ואחד אמר: בעצים.
- עשירי ירושלים בטוחים בעוצמתם הכלכלית שתכלכל את ירושלים עד לניצחון. שום דבר לא קרה...

הפתעה והכחשה

ההכחשה דרך סיפור מרתא בת בייתוס

מרתא בת בייתוס היתה מעשירות ירושלים. שלחה שליח לשוק ואמרה לו: לך והבא לי סולת. עד שהלך נמכרה כל הסולת. כאשר בא, אמר לה: סולת אין, יש קמח רגיל. אמרה לו: לך הבא לי. עד שהלך - נמכר. בא ואמר לה: קמח רגיל אין, יש סובין. אמרה לו: לך תביא לי. עד שהלך נמכר. בא ואמר לה: אין סובין, יש קמח שעורים. אמרה לו: לך הבא לי. עד שהלך נמכר.

- **עד כאן, מרתא נמצאת בתוך הסיפור שלה – אם אין עוגות נאכל עוגיות. היא לא קולטת שמשהו כאן הולך ומתפרק, עד שהיא נדרשת לצאת מביתה (התפישתי והפיזי כאחד):**

היתה יחפה, אמרה: אצא ואראה אם אמצא משהו לאכול. התיישב לה גלל בכף רגלה ומתה.

- **ויש המקצינים סיפור זה עוד יותר:**

ויש שיאמרו: גרוגרות תאנה של רבי צדוק אכלה, נגעלה ומתה.

- **ר' צדוק ור' יוחנן הם היחידים המסוגלים לראות מה קורה מתחת לפני השטח. מרתא לעומתם מתוודעת לחוסר הרלוונטיות של תפישתה מאוחר מידי. זהו שלב שבו התרסקות התפישה איננו מאפשר תקומתה של תפישה חדשה ורלוונטית:**

לעת מיתתה, הוציאה את כל זהבה וכספה, ופזרה אותם בשוק. אמרה: "זה למה נצרך לי?!"

ורבי צדוק

- רבי צדוק מובנה כדמות הפכית למרתא. ארבעים שנה הוא איננו אוכל, ואילו לאחר החורבן הוא שב לחיים ממש בתיאור ההפכי למות בת בייתוס:
הרפואה שרפאו את רבי צדוק מה היא? יום אחד השקו אותו מי טובין, למחר מיס מעורבים מקמח וסובין, למחר מי קמח, עד שרווחו מעיו מעט מעט.
- רק רבי צדוק המוכן לראות את החורבן המתמש מסוגל להתכנס אליו אך גם לצאת ממנו כך.
- עם כל הקשיים, הוא איננו חווה את ההתפרקות המערכתית המתוארת.

שני זוגות

רבי צדוק

- יום אחד השקו אותו מי סובין, למחר מים מעורבים מקמח וסובין, למחר מי קמח, עד שרווחו מעיו מעט מעט.

מרתא בת בייתוס

- סולת אין, יש קמח רגיל... קמח רגיל אין, יש סובין... אין סובין, יש קמח שעורים. אמרה לו: לך הבא לי. עד שהלך נמכר.

ויש שיאמרו: גרוגרות תאנה של רבי צדוק אכלה, נגעלה ומתה.

בשעה של קריסת מערכות המיוחסים במשבר

רבי יוחנן בן זכאי

- פריצת החומות
- יאמרו שדקרו את רבם! ... אמרו להו: יאמרו רבם דחפו!

בר קמצא

- פריצת הגבולות
- יאמרו: מקריבים קרבנות בעלי מום! ... יאמרו: מטיל מום בקדשים יהרג!

בשעת משבר, מי שעושה מעצב את המציאות

פער הרלוונטיות

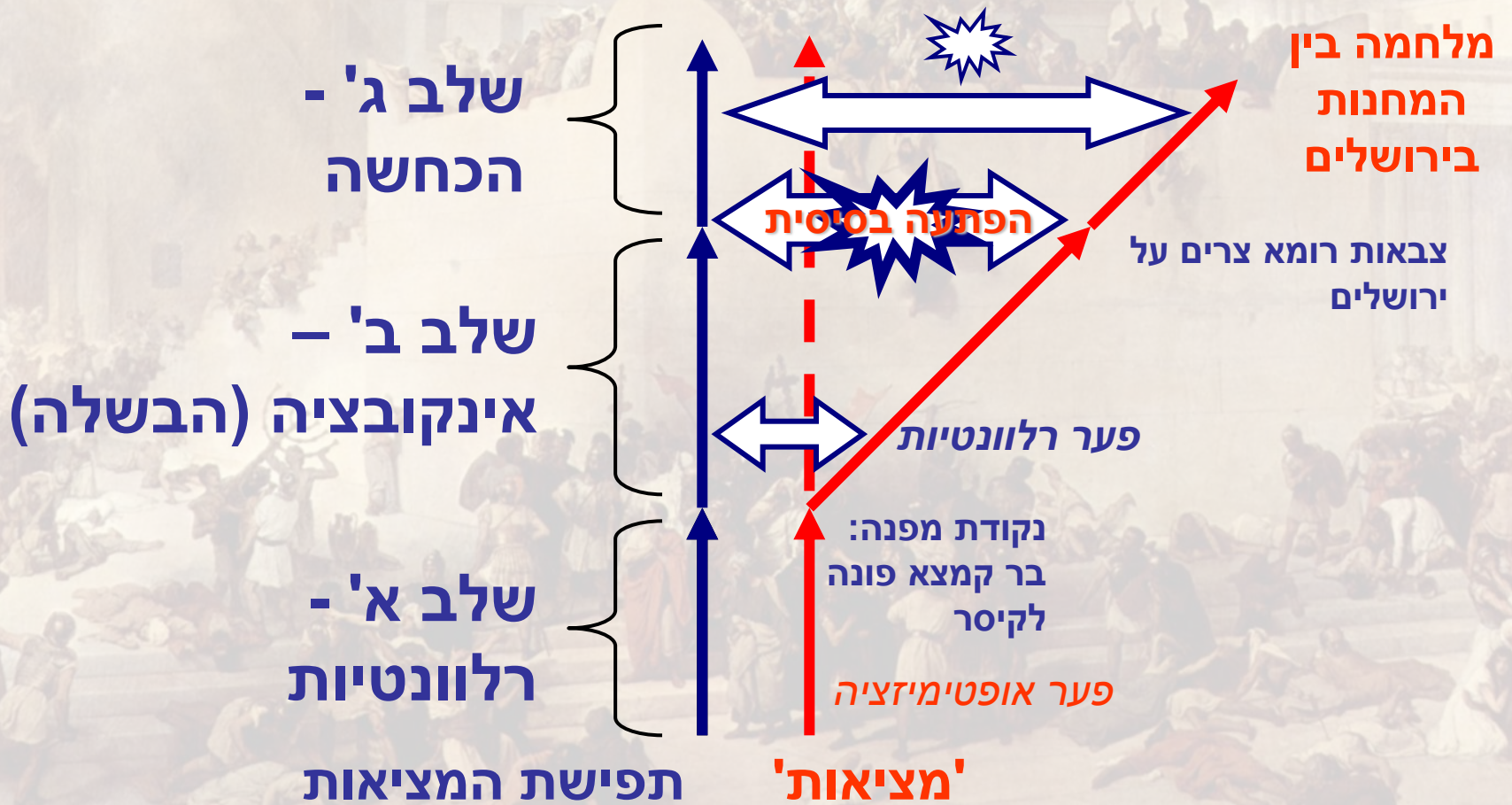
- פעולה במשבר תפישתי תהיה לא רלוונטית למציאות. העוסקים בה מבינים שהם במשבר, אך ממשיכים להעמיד פתרונות ישנים:

היו בהם אותם הבריונים. אמרו להם חכמים: נצא ונעשה שלום עמהם, ולא נתנו להם. אמרו להם: נצא ונלחם בהם, אמרו להם חכמים: לא תצליחו.

- הבעיה בשיטת ה"עוד מאותו הדבר", הוא שבנסיון להצליח, יופעל עוד ועוד כוח, ולבסוף גם אלימות, במה שאיננו פועל (מלחמת לבנון השנייה?):

קמו ושרפו את אוצרות החיטים והשעורים והיה רעב.

פער הרלוונטיות

ולמידה בסיסית

- מעט מידי ומאוחר מידי, מבין ר' יוחנן בן זכאי כי אין מוצא במשבר בו ירושלים נמצאת:

אבא סקרא היה ראש בריוני ירושלים, ואחיינו של רבן יוחנן בן זכאי. שלח לו [בן זכאי]: בוא אלי בחשאי. אמר לו: עד מתי תנהגו כך ותהרגו את כל העולם ברעב?. אמר לו: מה אעשה? אם אומר להם משהו יהרגו אותי! אמר לו: מצא לי תקנה שאצא מכאן לצאת, אפשר ותהיה הצלה מועטה.

- גם מאוחר מידי עדיף. ר' יוחנן מבין כי תפישת המציאות הקודמת איננה רלוונטית במציאות המשתנה ומתחיל בלמידה הבסיסית המבצרת מעמד ליהודי בגלות.
- אגב, המילה המרכזית בסיפור ר' צדוק ור' יוחנן היא "פורתא": מעט ("הצלה מועטה" = פורתא, וכן "רווחו מעיו פורתא פורתא").

הכרה ולמידה בסיסית

יהדות פוסט-מקדשית

- ר' יוחנן בן זכאי, במשפט "תן לי יבנה וחכמיה", הוא אביה של היהדות הגלותית. הוא ממציא יהדות חדשה. על פועלו זה הוא הושמץ לא פעם בהגות הציונית.
- מנגד, הוא יהיה דמות מופת ב"התפקחות" של הדורות האחרונים.
- אם ננתח את סיפורו של ר' יוחנן מבחינה סמבולית (ואפשר להמשיך ולדרוש), הרי שפריצת החומות – הפיזיות, אך בעיקר התפישתיות הן העניין.
- ר' יוחנן מבין שהוא צריך לצאת ממבצרו ויוצא, לקראת עולם חדש.
- גם הציונות היתה כזו (ואולי אפשר כבר לעשות שלום בניהם).

על מה חרבה הארץ?

- כדי להמלט מפתרונות 'אגרנטיים' כמו לא לאפשר קירבת שמות, ר' יוחנן יוצר סיפור המזעזע אותנו באי היכולת לייצר כללים. וכי מה נאמר – מטיל מום בקדשים יהרג?
- משפט המפתח הוא הפסוק הפותח את הקובץ, ואולי בדגש על חציו השני: "אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה ליבו יפול ברעה".
- הסיפור המתואר מגלה לנו מערכת לאומית שלמה המתנהלת בפרדיגמה שאבד עליה הקלח ונעה לקראת אסון בלתי נמנע. כולם מקשים את ליבם ולבסוף הם גם נופלים ברעה.
- השאלה היא האם וכיצד בכלל ניתן למנוע הפתעות וקריסות בסיסיות ממין זה. או שמא עיקר המנהיגות היא ביכולת לצאת מן החומות ומן המשבר?

האם זה כל הסיפור?

- הסיפור עצמו הוא בעיני חלק משמעותי מן ההתמודדות.
- ר' יוחנן, המספר את הסיפור הוא חלק מתהליך ההשתקמות וההתמודדות.
- כגודל הטראומה כן עוצמת ההכחשה. האם גם מרד בר כוכבא (60 שנים מאוחר יותר) הוא חלק מן ההכחשה?
- למציאות מפורקת זו מייצר ר' יוחנן נרטיב, סיפור, שינהיר את החורבן ויפתח פתח להשתקמות.

לקריאה נוספת

עוד על דואלוג:

דואלוג הינה קבוצת יעוץ הפועלת להעצמת יכולתם של מנהלים לפעול באי-וודאות ונוכח בעיות סבוכות. אנו מטמיעים מתודולוגיות ייחודיות בארגונים בכדי לקדם את יכולתם לפתח ידע למול שינויים בסיסיים.

להרחבה היכנסו לאתר דואלוג:

DoAlogue.co.il

• [פער רלוונטיות](#)

• [הפתעה בסיסית](#)

• [מרחב ההכחשה](#)

• [למידה בסיסית](#)

• [מנהיגות הסתגלותית](#)